

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra.
Pg.90 1909-2

Rapport

Dags för en ny skogspolitik

Innehåll

Skogspolitiken har stagnerat	3
Skogen ser inte längre ut som du tror	4
Ekosystemtjänster = skogens alla värden	4
Mångbruk och variation: hyggesfritt skogsbruk	7
Skogen och klimatet	8
Bättre och tydligare lag för skogen	10
Skogslagen ska vara en "naturlag"!	11
Skogsbruksplaner ger mer kunskap och bättre planering	12
Skogen ska vara en plats för alla	14

Projektledare: Malin Sahlin **Text:** Jonas Rudberg
Fotografer: Sebastian Kirppu, Malin Sahlin, Märta Berg, Kristoffer Stighäll,
Per-Erik Mukka, Olli Manninen, Jacob Nygren **Layout:** Ingela Espmark

ISBN: 978-91-558-0144-1 **Varunummer:** 9670

Tryckeri: Åtta.45 Stockholm, 2014

Skogspolitiken har stagnerat

Skogen måste brukas med skonsamma metoder som ger utrymme åt skogens alla värden. En modern skogspolitik håller sig inom naturens ramar och tillvaratar hela samhällets intressen. Foto: Per-Erik Mukka.

Naturskyddsföreningen vill att Sveriges skogar ska skötas på ett sätt som tar hänsyn till skogens alla olika värden. Idag hotas många av skogens djur och växter, men också människors upplevelser i naturen, av skogsbruket. Dagens skogspolitik utformades i början av 1990-talet. På 20 år har mycket hänt som ändrat förutsättningarna för hur skogen kan och ska användas. Skogspolitiken har blivit omodern. Dagens politiskt beslutade mål som rör skog kommer inte att nås och de framtida utmaningar som samhället – och skogsekosystemen – står inför är olösta. Sverige behöver därför en ny skogspolitik.

Naturskyddsföreningen tycker att skogsbruk i grunden är något positivt eftersom skogen ger oss förnybara råvaror. I framtiden kommer träråvara i ännu högre grad kunna ersätta material och energi som idag bygger på fossila råvaror. Men skogen måste brukas med skonsamma

metoder som ger utrymme åt andra värden och ändamål än virkesproduktion. Det behövs därför också en ökad hushållning av resursen skog. Denna syn delas även av det svenska folket. När människor har fått chans att rangordna de intressen som ska styra användningen av skogen kommer folkhälsan på första plats. Därefter följer biologisk mångfald, kulturmiljöer samt friluftslivet. Först därefter kommer efterfrågan på skogsråvara.^{1,2}

Framtidens skogsbruk ska vara hållbart. För att nå dit måste mångfald vara ledstjärnan. Skogen ska fortsätta att förse oss med många olika gratistjänster: virke, svamp, bär, viltkött, bränsle, klimatnytta genom förmågan att binda koldioxid, hålla vatten i marken och andra tjänster som vi

1 Andersson, K. m fl 2005: Kund- och intressentanalys beställd av Skogsstyrelsen, Kairos Future AB

2 Se även SOU 2002:40, bilaga 9: Skogen – åsikter om användning och ägande, s 321 ff. <http://www.regeringen.se/content/1/c4/21/25/3f07058f.pdf>

idag kanske inte ens vet om att de existerar. Turism, rekreation, naturpedagogik, renskötsel, skogsbete, fiske och jakt är alla delar i ett mångsidigt bruk av skogen. Skogen gör oss friskare och hjälper barn att utveckla både motorik och koncentrationsförmåga. Skogen är livsmiljö för en mängd djur och växter, den biologiska mångfalden, som är basen för många andra av naturens gratistjänster, ekosystemtjänsterna.

Den nya skogspolitiken ska bygga på naturvårdsbiologisk kunskap och på människors önskemål om hur skogen ska användas och brukas. För att klara detta krävs en rad förändringar i politiken, inklusive en förstärkt lagstiftning, men också i det dagliga arbetet på myndigheter och den övriga skogssektorn. Kommunerna har en viktig roll, inte minst vad gäller att säkra medborgarnas tillgång till skogar med höga sociala värden. Denna roll kan stärkas genom en komplettering av plan- och bygglagen så att kommunens ansvar för den tätortsnära skogen tydliggörs i översiktsplanen.

En modern skogspolitik håller sig inom naturens ramar och tillvaratar hela samhällets intressen, värderar och tar hänsyn till ekosystemtjänsterna. Upplevelser som gör människor i alla åldrar friskare, som ger ro, glädje och erbjuder små och stora äventyr är också en viktig ekosystemtjänst som skogen ger. Skogen rör oss alla.

Två rapporter – ett budskap: Sverige behöver en ny skogspolitik!

"Dags för en ny skogspolitik" bygger på Naturskyddsföreningens rapport "Ny vår för skogen", som mer utförligt diskuterar den gamla skogspolitikens problem och de nya lösningarna. Där finns också våra förslag till ny lagstiftning redovisade.

Skogen ser inte längre ut som du tror

När skogen brukas som idag, ofta med stora hyggen och bristande hänsyn till naturvård och människors behov av upplevelser, förändras sakta hela skogslandskapet. En naturskog innehåller gamla träd, grova träd, träd av olika

Naturhänsyn på ett kalhygge som markberetts och återplanterats med träd av samma art och ålder. De små trädgrupper som lämnats på hygget kan aldrig ersätta mångfalden som fanns i den naturskog som avverkats. Varje naturskogsavverkning innebär minskad variation och artrikedom i skogslandskapet. Foto: Naturskyddsföreningen

arter, döda liggande och stående träd. Men det är ont om sådana skogar i dagens brukade landskap. Istället står enstaka lämnade trädgrupper, höga stubbar och träd som ödsliga pinnar på hyggerna. De zoner med träd som lämnas som skydd vid bäckar och sjöar är ofta bara smala remsor på några få meter.

Möjligheterna för arterna i skogen att överleva och sprida sig minskar när nästan alla träd huggs ner och hygget planteras med ett enda trädslag. Hyggerna har inte sällan markskador när de stora skogsmaskinerna gjort sitt, skador som finns kvar länge. De uppväxande träden på hygget hinner inte bli gamla innan det återigen är dags för avverkning. Hela skogslandskapet splittras upp av hyggen och ungsogor med långa avstånd mellan de områden äldre skog som kan finnas kvar.

Ekosystemtjänsterna = skogens alla värden

Hur skogen brukas påverkar inte bara oss som lever nu, utan också kommande generationer. Skogen är ett levande ekologiskt system med många samband och funktioner som ger samhället varor och tjänster, ekosystemtjänster, som vi inte kan leva utan. Anspråken på skogen ökar, det gäller både virkesuttag och andra sätt att använda skogen. Sverige måste, som alla länder, ställa om den ekonomi som idag baseras på fossila bränslen som olja och kol till en ekonomi med förny-

Skogsupplevelser är svåra att värdera i pengar. Forskning visar dock att det finns stora hälsovinster av att vistas i skogen. Skogen är viktig för människans välbefinnande och det är inte självklart att andra sätt att använda skogen alltid ska behöva stå tillbaka för virkesproduktion. Foto: Jacob Nygren.

bara råvaror som grund. Det innebär att skogen i ännu högre grad också ska räcka till uppvärmning och fordonsbränsle, byggnadsmaterial, tyg, papper och mycket annat.

Det ekonomiska värdet av råvaror som träprodukter, energi, vilt och produkter från rennäringen med mera är relativt lätt att räkna ut. Upplevelser, däremot, är svårare att värdera i pengar. Naturturismen växer sig allt starkare och omsätter redan idag 3,6 miljarder kronor³. Skog, sjöar och vattendrag är de viktigaste naturtyperna för naturturismen där faktorer som exempelvis vacker och storslagen natur och tystnad anses vara viktigast. Inte minst skapar naturturismen tusentals arbetstillfällen, såväl direkt som indirekt, och bidrar till en levande landsbygd. Det går att göra betydligt mer för att öka antalet arbetstillfällen och den ekonomiska avkastningen från skogens produktion av tjänster. Här finns stora ekonomiska värden, både för markägare och andra företagare, i det senare fallet genom samarbeten och eventuella avtal med markägare. Den svenska naturen utnyttjas flitigt för friluftsliv och turism både av besökare från andra länder och av landets invånare. Små och mellanstore turismföretag gynnas av att skogar står kvar istället för att kalhuggas.

Det är inte självklart att andra sätt att använda skogen,

som upplevelseturism eller naturpedagogik, alltid ska stå tillbaka för virkesproduktion. Nuvarande skogsvårdslag utgår från att det normala sättet att använda skogen, det som kallas ”pågående markanvändning”, är att producera virke. Reglerna för hänsyn till andra värden får – enligt lagen – inte vara så omfattande att denna pågående markanvändning ”avsevärt försvåras”. Detta medför att endast omoderna och otillräckliga hänsynsregler kan användas.

Skogen är en del av vår kultur. Det som ofta kallas skogens sociala värden är allt från spännande vildmarksvandringar till att bygga kojor och rasta hundar i små skogsbackar på gångavstånd från skolor och hus. Forskning visar att det finns stora hälsovinster med att vara i skogen.⁴ Dessutom kan regelbunden vistelse i skogen hjälpa till att utveckla barns rörlighet och förmåga att koncentrera sig.⁵ Skogen har också en avgörande betydelse för rennäringen. Skogar rika på hänglav och marklav är nödvändiga för renet, vilket kräver ett skogsbruk som tar hänsyn till detta. En viktig grund för skogspolitiken måste vara att alla skogens ekosystemtjänster ska fungera nu – och i framtiden.

³ Fredman, P. Margaryan, L. 2014: The supply of nature-based tourism in Sweden. A national inventory of service providers. ETOUR, Mid Sweden University. Report 2014:1

⁴ Se vidare bl a Rapport 6547; Grahn, P. m fl 1998: Utemiljöns betydelse för äldre med stort vårdbehov. Stad och land Nr 155: 155-1998 samt Grahn, P. m fl 2003: Landscape Planning and Stress. Urban Forestry & Urban Greening. Vol. 2: 1-18.

⁵ Se Naturvårdsverket 2013: Friluftsliv i förändring. Resultat från ett forskningsprogram. Slutrapport.

Figur 1. Absoluta krav, hänsynutrymme och tröskel för rätt till ersättning

I Naturskyddsföreningens lagförslag som presenteras i rapporten "Ny vår för skogen" redovisas absoluta hänsynskrav som måste vara uppfyllda för att markanvändningen ska kunna betraktas som "pågående", det vill säga laglig.

Varför duger inte den gamla skogspolitiken?

Sedan gällande skogspolitik beslutades för mer än tjugo år sedan har mycket hänt som ändrat förutsättningarna:

- klimatförändringarna har blivit en verklighet ingen kan blunda för,
- medvetenheten om ekosystemtjänsternas betydelse har ökat,
- riksdagen har lagt fast ett omfattande system av miljö kvalitetsmål,
- världsmarknaden för skogsprodukter har förändrats,
- Sverige har gått med i EU vilket påverkar lagstiftningen och dess tillämpning och,
- nya internationella åtaganden på bland annat miljöområdet som starkt berör skogen och skogsbruket har beslutats.

Trots detta har budskapet från regeringar av skiftande politisk färg varit att skogspolitiken ligger fast med endast mindre justeringar.

Den gamla skogspolitiken bygger på devisen "frihet under ansvar". Med detta menas till exempel att den som brukar skogen inte bara ska följa lagen, utan även förväntas ta större hänsyn än vad lagen kräver. Mynigheternas undersökningar av skogsbruket visar dock att man inte lever upp till sitt ansvar. Skogslagstiftningen har idag dubbla mål, ett för produktion, ett för hänsynen till skogens naturvärden. Skogen ska skötas så att den "uthålligt ger god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Vid skötseln ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen". Men även om den inledande paragrafen ser bra ut på papperet, hänger inte det dubbla målet med i alla

paragrafer. I praktiken är det villkoren för produktion av virke som dominerar. Skogens övriga värden kommer i andra hand. Ett av problemen med lagen är att regelverket är alltför otydligt när det gäller vad som är lagligt eller inte.

Idén om "frihet under ansvar" fungerar bara delvis. Många enskilda markägare vårdar sin skog med stor omsorg, och tar stor hänsyn till andra värden än virkesproduktion. Dagens lagstiftning gynnar dock inte dessa markägare.

För en markägare kan skogen i första hand vara en ekonomisk investering, en sparbössa med kapital som växer. Äganderätten är en viktig rättighet som är skyddad i grundlagen. Naturskyddsföreningens förslag till ny skogspolitik bygger på att denna rätt ska respekteras. Men den innebär inte att den som äger skog har en rätt att fritt förfoga över skogen. Rätten att förfoga över skogen begränsas, som i andra verksamheter, av hänsyn till allmänna intressen som hälsa och miljö. En skogsägare får använda sin mark i enlighet med regelverk som innebär begränsningar. Samma principer gäller för t ex täktverksamhet och jordbruk. Det kan handla om hänsyn till natur och miljö, men också hänsyn till närboende och dem som vistas i naturen. Nuvarande hänsynsregler begränsas av att "pågående markanvändning" inte får "avsevärt försvåras". Naturskyddsföreningens förslag till en modern lagstiftning innebär tydligare regler för vad som är "pågående", det vill säga laglig, markanvändning. De åtgärder, som i linje med miljöbalkens kapitel 2 medför skador som riskerar hota viktiga allmänna intressen, bör vara olagliga. Förslaget innebär därför en större tydlighet och förstärkta minimikrav på skogsbruket.

Mångbruk och variation: hyggesfritt skogsbruk

Naturskyddsföreningens förslag till ny skogspolitik utgår bland annat från att det behöver bli enklare att använda sig av andra metoder än kalhyggen. Hyggesfritt skogsbruk är samlingsbegrepp för flera olika sätt att sköta skogen utan att kalhugga den. Gemensamt är att man aldrig avverkar alla träd samtidigt och att målet är att skogen alltid innehåller träd av olika ålder och storlek.

Ett hyggesfritt skogsbruk producerar virke, men utan kalhyggen kan skogen samtidigt användas för många andra aktiviteter. Upplevelsen av skog finns kvar och med träd i olika åldrar trivs och gynnas många grupper av djur och växter. En politik som uppmuntrar många olika former av skogsbruk ökar också markägarnas frihet att ta egna initiativ. Det gäller både hur man producerar virke och möjligheter att utveckla andra verksamheter i skogen som till exempel turism och guidade turer.

Skogarna nära tätorter är de som har flest besökare och som flest barn leker i. Där är det särskilt viktigt att undvika hyggen och, framförallt, att lyfta fram och vårda natur- och kulturmiljövärden genom information, rastplatser och stigar.

Naturskyddsföreningen föreslår att:

- Obligatoriska skogsbruksplaner införs som visar vilka natur- och kulturvärden samt sociala värden som finns i skogen och hur skogen kan brukas för att bevara dessa värden. Skogsbruksplaner underlättar för markägare att planera för alternativa metoder där de lämpar sig bäst.
- Lagens regler om avverkning kompletteras så att de tydliggör och i högre grad även handlar om att tillvarata naturvårdens- och kulturmiljövårdens intressen, inklusive friluftsliv. Ändringarna kan stimulera till val av hyggesfria metoder och även markägarens möjligheter att utveckla och dra nytta av andra värden än virkesproduktion.
- Om skogsbruk bedrivs i tätortsnära skog ska det göras med metoder som bevarar och upprätthåller skogens betydelse för människors upplevelser och aktiviteter. Det kan till exempel innebära att man sköter skogen så att den innehåller många olika skogsmiljöer med flera trädslag i olika åldrar.

Kalhyggen är den skogsbruksmetod som är helt dominerande i dag. Den uppväxande skogen sköts sedan med röjning och gallring för att öka produktionen. Detta har inneburit att stora delar av skogsarealen har omvandlats till monotona skogar, som på bilden, utan naturskogens variation och artrikedom. Det behöver bli enklare att använda sig av, och planera för, andra metoder än kalhyggen så att skogen kan producera inte bara virke utan även andra ekosystemtjänster.
Foto: Naturskyddsföreningen.

Skogen och klimatet

Klimatförändringarna påverkar skogens växter och djur, deras samspel och de gratistjänster som skogens ekosystem förser oss med. Men världens skogar har också en mycket viktig roll för hela jordens klimatsystem. Träd, andra växter och marken i skogen är en viktig del av kolets kretslopp. Växterna tar hand om och binder koldioxid, de fungerar som en kolsänka. I världens skogar finns en stor del av världens kolförråd lagrat. I våra nordliga skogar finns det mesta kolet lagrat i marken, ungefär dubbelt så mycket som finns i träd och andra växter.

När en skog kalhuggs minskar kolförrådet. Träden försvinner från skogen, och blir produkter som ofta har en kort livslängd, såsom papper och kartong. När dessa bryts ner frigörs kolet till atmosfären. Även marken släpper ut

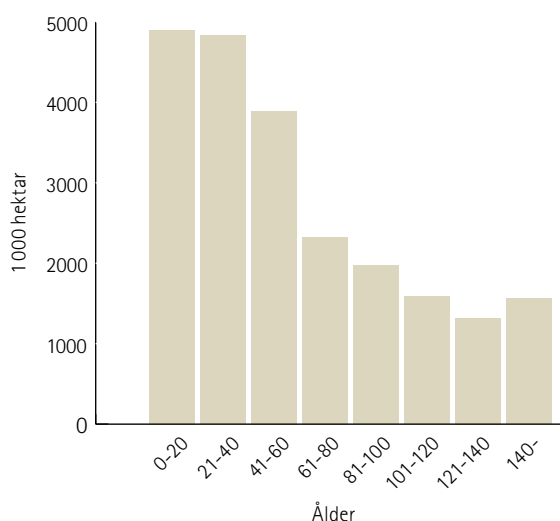
Gamla skogar är, med sin höga virkesvolym och stora mängder kol bundet i marken, viktiga kolsänkor. När dessa kalhuggs släpper marken ut koldioxid som det tar tiotals år för nya träd att ta upp igen. Foto: Sebastian Kirppu.

koldioxid som det tar tiotals år för nya träd att ta upp igen. De närmaste decennierna är avgörande för utvecklingen av klimatet. Eftersom mängden växthusgaser i atmosfären redan ökat så mycket blir avverkning av skog ett bekymmer ut klimatsynpunkt sett i ett medellångt perspektiv. Ny, växande skog, kan på längre sikt ta upp kolet igen.

Det finns forskning som tyder på att ett skogsbruk utan kalhyggen är bättre för klimatet.⁶ Naturskyddsföreningens

⁶ Lindroth, A. m fl. Debattartikel Dagens Nyheter 2012-05-30 "Landsbygdsministern har fel – kalhyggen är inte klimatsmarta"

Figur 2.
Åldersklassfördelning i den produktiva skogen*

Åldersklassfördelningen i skogen är idag mycket ojämn och domineras av låga åldersklasser. Källa: Riksskogstaxeringen

* Innefattar inte produktiv skogsmark som är formellt skyddad genom naturreservat, nationalpark eller naturvårdsområden.

förslag till ny skogspolitik innebär bland annat att skogsbestånd i genomsnitt får en högre ålder, och på så sätt binder mer kol.

En viktig orsak till skövling av världens skogar är produktionen och den ökade konsumtionen av papper och kartong. Den svenska skogsindustrin tillverkar framför allt just dessa produkter, som ofta bryts ner snabbt och då avger koldioxid till atmosfären. Skogsprodukter kan ersätta fossila bränslen och material, antingen som förnybara bio-bränslen eller som alternativ till material med stor klimatbelastning, till exempel betong. Den bästa klimatnyttan ger träprodukter med lång livslängd, som trämöbler och hus byggda av trä. Det är därför viktigt att det finns träråvara av hög kvalitet för dessa ändamål, vilket idag kan vara svårt att finna eftersom stora delar av skogsbruket är inriktat på snabbväxande skog för produktion av pappersmassa.

Sammantaget är skogen bara en del av lösningen på klimatproblemen. I första hand måste utsläppen av växthusgaser från förbränning av kol, olja och fossilgas minska.

Naturskyddsföreningen föreslår att:

- Den nu gällande, men föråldrade, lagen kompletteras med regler om skogens medelålder. Våra förslag leder, sammantagna, till att skogen kommer att brukas på ett sätt som stärker skogens funktion som lager för kol och bidrar till att bättre motverka klimatförändringarna.

Hur mycket av skogen är skyddad – och var?

Sedan 1950-talet har minst hälften av skogarna i Sverige någon gång kalhuggits. Men redan innan 1950-talet hade skogar kalhuggits, om än i mindre skala. Av de övriga skogarna har de flesta påverkats mer eller mindre av skogsbruk. Omkring fyra procent av den produktiva skogsmarken är formellt skyddad i naturreservat, som biotopskydd eller i form av naturvårdsavtal. De skyddade områdena är ojämnt fördelade i landet. Nedanför de fjällnära områdena är siffran bara omkring två procent. Dessutom finns skog som markägare frivilligt lämnat kvar istället för att avverka. Dessa frivilliga avsättningar är en viktig del i naturvårdsarbetet. Idag finns dock brister gällande både kvalitet och varaktighet. Dessutom redovisas de inte alltid öppet, ofta vet varken myndigheter eller allmänhet vilka skogar som är frivilligt skyddade. Naturskyddsföreningen anser att frivilliga avsättningar är en nödvändig del av skogsmiljöpolitiken, men dessa måste uppfylla tre grundläggande krav:

- långsiktighet (för att fylla sin funktion måste områdena skyddas under lång tid)
- transparens (information om naturvärdena och var områdena ligger måste vara offentligt tillgänglig)
- kvalitet (tillräckligt höga naturvärden idag eller en framtida utvecklingspotential)

Bättre och tydligare lag för skogen

Skogsvårdslagens krav på hänsyn är idag alldeles för lågt ställda, vilket är en bidragande orsak till utarmningen av biologisk mångfald. Med Naturskyddsföreningens lagförslag kommer naturhänsynen på hyggena att öka och lagstiftningen bli tydligare och lättare för markägaren att följa. Foto: Olli Manninen.

Skogsbruket har under lång tid bedrivits på ett sätt som utarmar den biologiska mångfalden. Av de ursprungliga skogsekosystemen finns bara spillror kvar. Vissa naturtyper är nästan helt försvunna från landet. De lövrika skogar som tidigare fanns över hela landet har mer och mer försvunnit till följd av en ensidig satsning på gran och tall. Detta har drabbat hundratals arter som t ex den idag mycket sällsynta vitryggiga hackspetten. Sommaren 2013 fanns bara ett enda häckande par kvar i hela landet.

Skogsvårdslagens krav på hänsyn är alldeles för lågt ställda, vilket har bidragit till utarmningen. Dessutom visar Skogsstyrelsens egna uppföljningar att lagen följs dåligt. Skogsbruket skadar känsliga hänsynskrävande miljöer vid mer än var tredje avverkning.⁷ Genom de bestämmelser som redan finns i miljölagstiftningen, kan större krav än idag ställas på skogsbruket om hänsyn till särskilt viktiga miljöer. Om åtgärder i skogsbruket skadar sådana miljöer

bör dessa åtgärder vara olagliga. Naturskyddsföreningens förslag innebär förstärkta minimikrav och en större tydlighet om vilken markanvändning som ska anses vara laglig.

Naturskyddsföreningen föreslår att:

- Minimikraven om hänsyn i skogsbruket ska bli tydligare.
- Lagkraven om hänsyn ska vara lätta att förstå och följa, och därmed rättsäkra.
- Den som bryter mot lagens krav ska, till skillnad mot idag, kunna bötfällas.
- Minst tio evighetsträd per hektar ska sparas, d.v.s. träd som för stå kvar för all framtid.
- Död ved ska lämnas vid avverkning för att gynna skogens biologiska mångfald.
- Lagkraven skärps på bättre, skyddande kantzoner mot vatten.
- Krav på att allvarliga körskador ska förebyggas, hindras eller motverkas.

⁷ Skogsstyrelsen 2013. Skogsstatistisk årsbok.

Skogslagen ska vara en "naturlag"!

Naturskyddsföreningen anser att skogsbruket, liksom alla andra verksamheter, måste ta hänsyn till den samlade påverkan på naturen och landskapet. Den lag som styr skogsbruket måste därför hänga ihop med andra lagar och regler som styr hur naturresurserna används. Idag är skogsvårdslagen skild från miljöbalken som är ett av de viktigaste verktygen för att nå de sexton miljö kvalitetsmålen, vilka är beslutade av riksdagen. De miljömål som berör skogen är framför allt "Levande skogar", "God bebyggd miljö", "Begränsad klimatpåverkan" och "Ett rikt växt- och djurliv".

Naturskyddsföreningen föreslår att skogsvårdslagen arbetas in i miljöbalken. Miljöbalken gäller redan egentligen för all verksamhet som påverkar miljön, allt från industrianläggningar till markanvändning som jord- och skogsbruk. Vissa delar gäller alltså redan för skogsbruket. Det finns också förordningar som beslutats av EU och som hör till miljöbalken, t ex Fågeldirektivet och Art- och habitatdirektivet. Skogsbruket ska också styras av andra internationella åtaganden som Sverige undertecknat som Konventionen för biologisk mångfald och Bernkonventionen. De lagar för miljöskydd som länge har tillämpats för andra verksamheter ska självfallet gälla också inom skogsbruket.

Beslut som berör skogen är sällan öppna för medborgarinflytande. Möjligheterna för en engagerad allmänhet och organisationer att få insyn och påverka är små. Det är svårt att få beslut om hur skogen brukas prövade, trots att skogens skötsel berör och engagerar många fler människor än dem som äger och brukar skogen.

Naturskyddsföreningen föreslår att:

- Skogsvårdslagen, med våra förslag till ändringar och kompletteringar, läggs under miljöbalken. På så sätt skapas tydlighet och helhetsgrepp med ett mer enhetligt och systematiskt regelverk för naturresurserna kopplat till målet om hållbar utveckling och kommande generationers rätt till ett fungerande skogsekosystem;
- Möjligheterna för allmänheten att påverka hur skogen sköts ska öka, i linje med Århuskonventionen som ger både miljöorganisationer och andra berörda talerätt och möjlighet att ta del av och överklaga beslut.

Stå för internationella åtaganden och bevara skogens ekosystemtjänster!

Sverige har förbundit sig att stoppa förlusten av biologisk mångfald genom att underteckna ett internationellt åtagande vid en stor global miljökonferens 2010 i Nagoya, Japan.⁸ De delar som främst berör skog och skogsbruk i Nagoya-åtagandet är mål 7 om hållbar förvaltning samt mål 11 om bevarande av minst 17 procent av land- och sötvattenområden.

För att uppfylla målet om hållbar förvaltning (mål 7) behövs både mer hänsyn och ett större utrymme för alternativa, hyggesfria skötselmetoder i den svenska skogen. Över 800 djur- och växtarter i skogen klassas som hotade – och det är i de allra flesta fall skogsbruket som är orsaken. För att uppfylla Nagoya-målet 11

om bevarande måste betydligt större områden skyddas som reservat eller på annat sätt. Dessa ska vara särskilt värdefulla för biologisk mångfald, vara väl spridda inom landet och fördelade mellan olika typer av skog. Några exempel på skyddsvärda områden är naturskogar som aldrig kalhuggits, nyckelbiotoper och tätortsnära skogar.

Naturskyddsföreningens förslag innebär en skärpning av lagen med ökade krav på hänsyn till skogens alla värden. Förslaget ger sammantaget bättre förutsättningar för att förvalta skogen på ett hållbart sätt, att bevara skogens ekosystemtjänster och att uppfylla Sveriges internationella åtaganden enligt konventionen om biologisk mångfald.

⁸ Aichi Biodiversity Targets (CBD COP 10) <https://www.cbd.int/sp/targets/>

Skogsbruksplaner ger mer kunskap och bättre planering

Om alla markägare har skogsbruksplaner blir det enklare att få en överblick över var olika naturvårdsinsatser gör mest nytta. Obligatoriska skogsbruksplaner ökar också möjligheten att möta behoven av att synliggöra och ta hänsyn till landskapsekologiska samband vid förvaltning av skog. Foto: Sebastian Kirppu.

Eftersom den nuvarande skogsvårdslagen inte ingår i miljöbalken är det svårt att få en helhetsbild av hur marken kommer att användas och hur detta påverkar landskapet som helhet. Det behövs också mer kunskap om hur skogen ska skötas för att nå de miljö- och skogspolitiska mål som redan finns. Ett bra verktyg för detta är skogsbruksplaner över hur skogen ser ut och ska skötas, men sådana planer är idag inte obligatoriska.

En skogsbruksplan ger bättre överblick över hur landskapet hänger ihop, t ex var de skyddsvärda skogarna finns, hur stora de är och hur de ligger i förhållande till

varandra. Denna kunskap är oerhört viktig för att se till att det finns olika livsmiljöer så att ekosystemens funktioner kan bevaras. Detta brukar kallas grön infrastruktur.⁹ Ofta finns riktigt höga naturvärden bara i enstaka områden i de landskap där den största delen av skogen används för produktion av timmer. Om alla markägare har skogsbruksplaner blir det enklare att få en överblick över hur naturen och de olika livsmiljöerna i skogen varierar, var de gamla och

⁹ Se "Expertgruppen för ökat helhetsperspektiv i styrningen av mark- och vattenfrågor, särskilt med inriktning mot klimatanpassning och grön infrastruktur", tillsatt under Miljömålsberedningen. 2012. Kap. 5. Samt Naturvårdsverket 2012. Grön infrastruktur – redovisning av regeringsuppdrag

Med Naturskyddsföreningens förslag till obligatoriska skogsbruksplaner blir det enklare för markägare och myndigheter att få en överblick över skogens alla värden. En sådan överblick är viktig för att planera skogsbruket långsiktigt hållbart så att även kommande generationer får ta del av skogens alla ekosystemtjänster. Foto: Märta Berg.

de mest skyddsvärda skogarna finns och var olika naturvårdsinsatser gör mest nytta. Planering är också avgörande för att ringa in vilka skogar som har stora sociala värden, som används av många och som ligger nära t ex skolor och förskolor. Planen är dessutom ett verktyg för markägaren för att välja bästa avverkningsmetod och fatta andra beslut om skogens skötsel.

Naturskyddsföreningen föreslår att:

- Alla markägare ska upprätta en obligatorisk skogsbruksplan som visar vilka natur-, kultur- och sociala värden som finns på varje brukningsenhet och

Hållbar utveckling och rättvisa mellan generationer

Målet om hållbar utveckling är grundläggande för både internationell och nationell miljö rätt. Det innebär att de beslut som tas idag inte ska äventyra möjligheterna för kommande generationer att tillgodose sina behov i framtiden.

Begreppet delas in i tre delar – ekologisk, ekonomisk och social hållbar utveckling. Den ekonomiska och sociala utvecklingen kan bara vara långsiktigt hållbar om den sker inom ekologiskt hållbara ramar, eftersom både ekonomiska och sociala system bygger på naturens resurser. I den senaste miljömålspropositionen formulerades det så här: "Ekonomisk och social utveckling bör ske inom ramen för vidmakthållandet av välmående ekosystem, så att människan kan leva från avkastningen utan att tära på naturens kapital."¹⁰

Naturskyddsföreningens förslag grundar sig på att användningen av skogens resurser blir en del i en hållbar samhällsutveckling. Begreppet hållbart nyttjande är definierat i Konventionen om biologisk mångfald och kan i grova drag översättas till "att bruka utan att förbruka", vilket innefattar att den biologiska mångfalden inte ska minska.

Att utnyttja skogens resurser ska inte bara tillgodose enskilda skogägares intressen utan även samhällets samlade behov. Det gäller tillgången till natur för friluftsliv, biologisk mångfald, vattenkvalitet och andra tjänster från skogens ekologiska system och framtida möjligheter för alla dessa områden i skogen. Principen om hållbart nyttjande och No Net loss-principen, "ingen nettoförlust för miljön" som antogs av EU:s miljöministrar 2011¹¹, måste ligga till grund för ett hållbart skogsbruk.

Naturskyddsföreningens förslag till en ny skogspolitik innebär en bättre hushållning med skogens resurser och en verklig möjlighet att bruka utan att förbruka, även på lång sikt.

¹⁰ Prop. 2009/10:155 Svenska miljömål, s. 79.

Skogen ska vara en plats för alla

Naturskyddsföreningen har varit pådrivande bakom en lång rad viktiga miljösegrar. Under 1990-talet krävde vi stopp för klorblekt papper som orsakade döda och missbildade fiskar utanför pappersbruken. När opinionen blev tillräckligt stark gick förändringen väldigt snabbt. I skogen förbjöds hormoslyr och hyggesplöjning efter mycket debatt och många protester. Nu kräver vi en helt ny skogspolitik. Vi tror att tiden är mogen.

Vi vet att det är möjligt att kombinera tuffa miljökrav med krav på lönsamhet och arbetstillfällen. Det går att kombinera jobb och miljö.

Det ska vara lätt för skogsägare att göra rätt – för naturen, för miljön och för framtiden. Många skogsägare vill göra rätt och har ett djupt engagemang för sin skog och dess invånare. Den nuvarande, gamla skogspolitiken och lagstiftningen ställer mycket låga krav på hänsyn. För den som bryter mot reglerna händer i praktiken ingenting. Så den som tar ansvar och hänsyn utöver lagen tjänar inget på detta. Det tycker vi är fel.

När samhället ställer krav på förändring brukar skogsnäringen (liksom andra näringar) framställa detta som svårt och kostsamt. Men när politiker väl satt ner foten och ändrat lagar och regelverk, brukar det visa sig att det i själva verket inte alls är så omöjligt att tänka nytt och anpassa teknik, planering och praktik. Och när konsumenter, i Sverige eller i länder dit våra skogsprodukter exporteras, sluter sig samman och ställer krav, kan det leda till en stor förändringsvilja.

Skogen är en av våra viktigaste naturresurser. Det är dags att göra den till en skog med plats för alla. Sverige är värt en ny skogspolitik.

Foto: Malin Sahlin.

Skogen är viktig för samhället och för oss människor. Den ger oss ekologiska tjänster, funktioner som är viktiga för luft, vatten och klimat. Skogen ger oss trä och papper, men betyder också mycket för att vi ska må bra, för avkoppling och friluftsliv och för naturturismen. Ekosystemtjänsterna fungerar i ett samspel mellan de tusentals arter som inryms i den biologiska mångfalden.

Dagens skogspolitik är mer än tjugo år gammal. Sedan dess har mycket hänt och politiken har inte hängt med. Dagens skogspolitik är utdaterad och omodern.

Den nya skogspolitikerna måste utformas utifrån de ramar som skogens ekosystem sätter. Den måste ta hänsyn också till dem som inte äger mark, och till människans känsla för och kärlek till skogen. Den nya skogspolitikerna måste ta tillvara skogens alla värden och blicka framåt för att möta de utmaningar som samhället och naturen står inför.

I denna rapport presenteras ett sammandrag av Naturskyddsföreningens förslag till en ny skogspolitik med tillhörande regelverk. Förslaget innebär bland annat:

- Lägga lagstiftningen för skogen under miljöbalken, för ett helhetsgrepp om hur naturens resurser bäst ska tas tillvara,
- Förbättra möjligheterna till hyggesfritt skogsbruk med skonsammare metoder,
- Förstärk minimikraven på skogsbruket för bättre hänsyn till människa och natur,
- Öka skogens roll i att motverka klimatförändringarna,
- Ta tillvara skogens alla ekosystemtjänster och bevara den biologiska mångfalden som är en grund för alla de värden som skogen ger,
- Gör det möjligt för fler att försörja sig på skogen: ge förutsättningar för nya jobb inom till exempel upplevelseturism,
- Värna skogens värden för alla medborgare inklusive lokalbefolkning och vårt urfolk samerna,
- Låt skogen vara en grund för det framtida hållbara samhället.

Sverige är värt en ny skogspolitik.

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Naturskyddsföreningen. Box 4625, 11691 Stockholm.
Tel 08-702 65 00. info@naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt.

Föreningen har cirka 203 000 medlemmar och finns i lokal-föreningar och länsförbund över hela landet. Vi står bakom världens tuffaste miljömärkning Bra Miljöval.

www.naturskyddsforeningen.se

Bra Miljöval